

**Wateren, d'Olde Lantschap
Gemeente Westerveld (Dr.)**

Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek

Steekproefrapport 2011-02/04

*Wateren, d'Olde Lantschap
Gemeente Westerveld (Dr.)
Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht van Kuierhold B.V.,
via BügelHajema Adviseurs bv

Steekproefrapport 2011-02/04
ISSN 1871-269X
auteur: drs. C. Tulp (senior archeoloog)
autorisatie: dr. J. Jelsma (senior archeoloog)

De Steekproef werkt volgens KNA 3.2.

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef bv, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, april 2011

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.
De Steekproef bv aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3, 9801 TG Zuidhorn
Vestiging Utrecht:
Laan van Chartroise 174, 3552 EZ Utrecht

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteekproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteekproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

Samenvatting

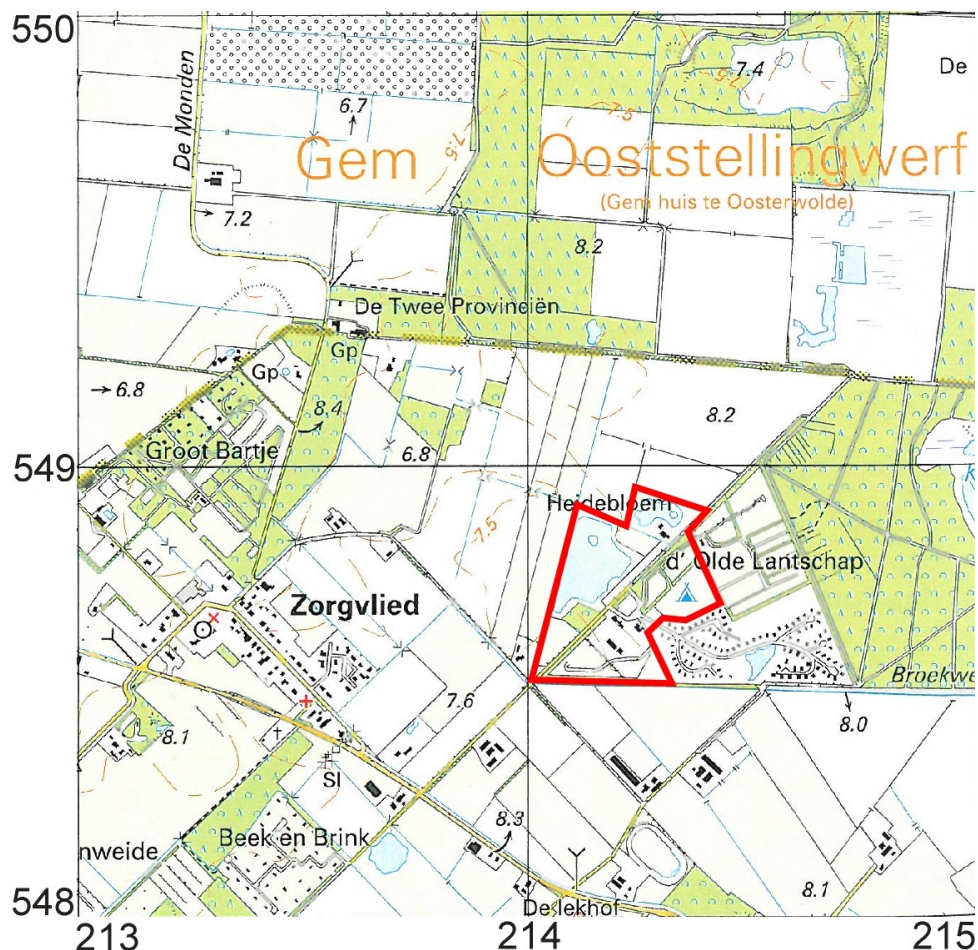
1. Inleiding.....	1
• 1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.2 LS01).....	1
• 1.2 Locatie en administratieve gegevens (KNA 3.2 LS01, LS02).....	1
2. Bureauonderzoek (KNA 3.2 LS06).....	4
• 2.1 Bronnen.....	4
• 2.2 Fysische geografie (KNA 3.2 LS04).....	5
• 2.3 Archeologie (KNA 3.2 LS04).....	6
• 2.4 Historische geografie (KNA 3.2 LS03).....	8
• 2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.2 LS05).....	8
3. Veldonderzoek (KNA3.2 VS05).....	9
• 3.1 Plan van Aanpak veldonderzoek (KNA 3.2 VS01).....	9
• 3.2 Resultaten veldwerk (KNA 3.2 VS02, VS03).....	9
4. Conclusies en advies (KNA 3.2 VS07).....	11

Appendix I:	Archeologische periodes
Appendix II:	Kaart met bekende archeologische waarden
Appendix III:	Boorbeschrijvingen volgens Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode

Samenvatting

Op 9 en 10 februari 2011 heeft op het zuidoostelijke deel van recreatieterrein d'Olde Lantschap te Wateren, gemeente Westerveld, provincie Drenthe, de verkennende fase van een inventariserend archeologisch veldonderzoek plaatsgevonden (zie Figuur 1). De aanleiding voor het onderzoek is de toekomstige herontwikkeling van het terrein waarbij onder andere 120 recreatiewoningen zijn gepland. Doel van het onderzoek is vast te stellen of er in het plangebied archeologische waarden aanwezig zijn.

Het onderzoek bestaat uit een bureau- en een veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek zijn bronnen geraadpleegd op het gebied van fysische geografie, archeologie en historische geografie. Tijdens het veldonderzoek zijn 84 boringen geplaatst om archeologische indicatoren op te sporen en om de gaafheid van de bodem te bepalen.

Figuur 1: Wateren, d'Olde Lantschap: de begrenzing van het plangebied is met een rode lijn aangegeven. [Naar: ANWB, 2004. *Topografische Atlas Drenthe 1:25 000*. ANWB bv, Den Haag. Eén vierkant op de kaart komt overeen met één vierkante kilometer.]

Het recreatieterrein d'Olde Lantschap bevindt zich op de flank van een dekzandrug. Binnen een straal van een kilometer rond het plangebied zijn geen eerdere meldingen gedaan van archeologische vondsten. Hierbuiten zijn resten van een akkercomplex uit de ijzertijd/romeinse tijd en mesolithisch bewerkt vuursteen gemeld. Volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Westerveld heeft het terrein een middelhoge tot hoge archeologische verwachting. Deze beleidskaart verplicht hierbij tot een verkennend archeologisch onderzoek (zes boringen per hectare), uit te breiden bij een redelijk intacte tot intacte bodem tot een karterend onderzoek waarbij 20 boringen per hectare dienen te worden gezet. Voor dit rapport is alleen het verkennende onderzoek uitgevoerd.

Tijdens het veldonderzoek is gebleken dat 47 boringen een verstoorde bodem lieten zien. De overige 37 boringen bleken een redelijk intacte tot zeer gave bodem te bevatten. Rond deze boringen dient het boorgrid verdicht te worden. Nader onderzoek is hier nodig in de vorm van een karterend booronderzoek waarbij het boorgrid wordt verdicht. In principe komt dit neer op een extra 95 (karterende) boringen.

Figuur 2: Wateren, d'Olde Lantschap: foto van het noordelijke deel van het plangebied, bij de visvijver. De foto is genomen richting het noordwesten.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.2 LS01)

In opdracht van Kuierhold B.V., via BügelHajema Adviseurs bv, vertegenwoordigd door respectievelijk de heren J.J. en H. Stikkelbroeck en mevrouw M. Plantenga, is het zuidoostelijke deel van recreatieterrein d'Olde Lantschap te Wateren onderzocht op het voorkomen van archeologische waarden (zie Figuur 1). De geplande ingrepen bestaan uit het uitbreiden van een recreatieplas, het bouwen van vijftig recreatiewoningen op het dagrecreatieterrein op de zuidwestelijke helft van het gebied en het bouwen van nog zeventig recreatiewoningen in het bestaande vakantiepark, het noordoostelijke deel van het plangebied (zie Figuur 3). De met de nieuwbouw gepaard gaande graafwerkzaamheden zullen eventueel aanwezige archeologische grondsporen verstoren. De diepte van de bodemingrepen was ten tijde van het onderzoek nog niet bekend.

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek middels grondboringen. Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Het doel van het veldonderzoek is het vaststellen van de aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied. Hierbij wordt gekeken naar de bodemopbouw, de mate waarin deze intact is en naar het voorkomen van archeologische indicatoren, zoals aardewerk, metalen voorwerpen, bouw materiaal, bewerkt en verbrand bot, houtskool, etc.

1.2 Locatie en administratieve gegevens (KNA 3.2 LS01, LS02)

Het plangebied bevindt zich ten westen van het bosgebied grenzend aan Appelscha, in de gemeente Westerveld (Drenthe) op minder dan een halve kilometer ten zuiden van de grens met de gemeente Ooststellingwerf (Friesland). Het gehele recreatieterrein is ongeveer twee keer zo groot als het circa 14 hectare grote plangebied. Het plangebied beslaat het zuidoostelijke deel van recreatieterrein d'Olde Lantschap en wordt van zuidwest naar noordoost doorsneden door de Schurerslaan. Het terrein noordoostelijk van de Schurerslaan was ten tijde van het veldonderzoek in gebruik als weiland, dagrecreatieterrein met recreatieplas, een perceel met een huis en visvijver en een klein bosperceel (zie Figuur 3). Ten zuidwesten van de Schurerslaan bestaat het gebied uit kampeervelden met staanplaatsen, zwembad, woning, receptie en winkel.

Voor een overzicht van de administratieve gegevens wordt verwezen naar Tabel 1.

Figuur 3: Watersen, d'Olde Lantschap: boven een plattegrond met de bestaande situatie en onder een schets van de toekomstige situatie. [Naar: Vois Meijel, www.vakantie-indrenthe.nl en BügelHajema Adviseurs bv.]

Tabel 1: Wateren, d'Olde Lantschap: administratieve gegevens van het onderzoek.

Soort Onderzoek	Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek (IVO) - verkennende fase		
Provincie	Drenthe		
Gemeente	Westerveld		
Plaats	Wateren		
Locatie / Projectnaam	d'Olde Lantschap		
Kaartblad	16F		
Coördinaten hoekpunten gehele plangebied	ZW – 214,014/548,555 NW – 214,108/548,915	N – 214,239/548,950 NO – 214,390/548,901	O – 214,430/548,699 ZO – 214,322/548,517
Status terrein (AMK-nr); ARCHIS-nr	-		
Bevoegde overheid	Gemeente Westerveld (gemeentelijk archeoloog drs. M. Nieuwenhuis)		
Opdrachtgever	Kuierhold B.V., via BügelHajema Adviseurs bv		
ARCHIS CIS-code	45175		
ISSNnr.	1871-269X		
Steekproef projectcode	2011-02/04		
Oppervlakte	14 hectare		
NAP hoogte maaiveld	circa 7-8,5 meter boven het NAP		
Maximale diepte onderzoek	300 centimeter onder het maaiveld		
Uitvoering veldwerk	9 en 10 februari 2011		
Beheer en plaats documentatie	De Steekproef bv / Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis / E-depot / DINO-loket (boorgegevens)		

Figuur 4: Wateren, d'Olde Lantschap: foto genomen op het kleine bosperceel bij boring 54.

2. Bureauonderzoek (KNA 3.2 LS06)

2.1 Bronnen

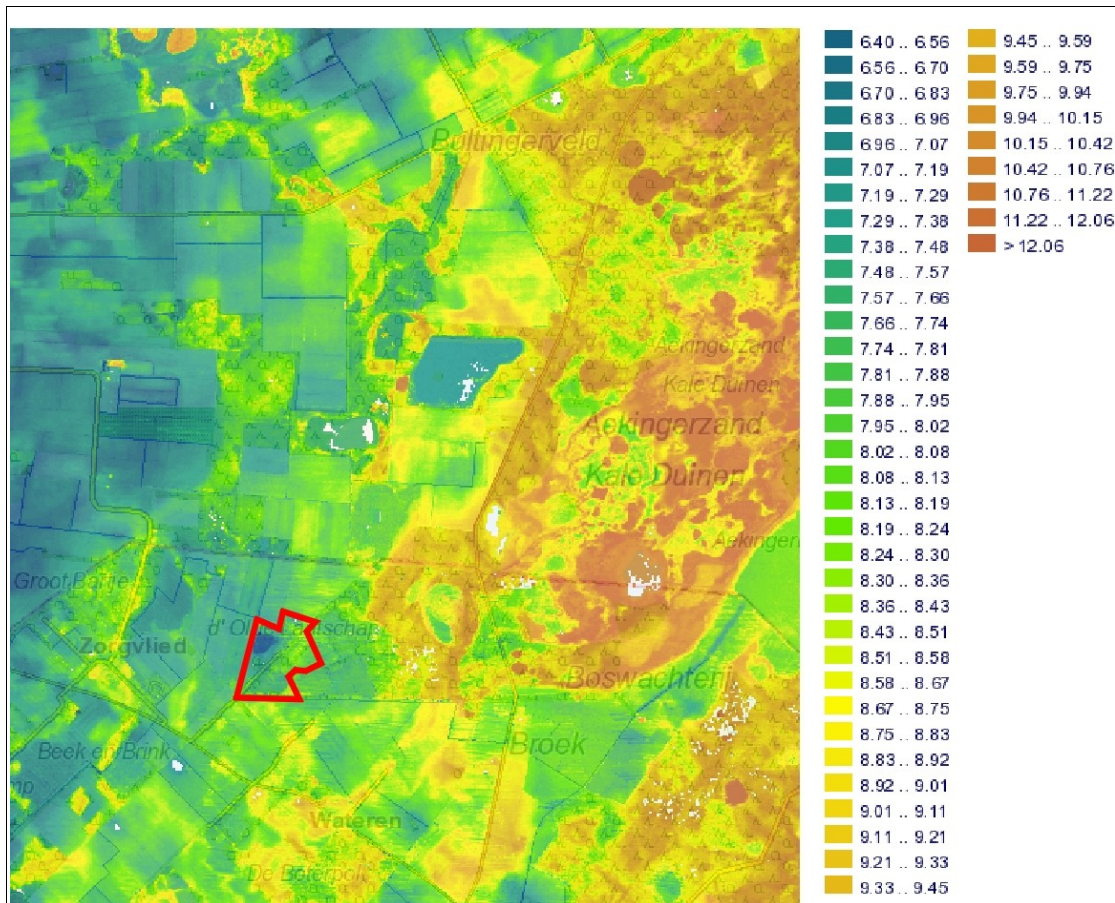
Tijdens het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van het plangebied verzameld. Daartoe zijn de in Tabel 2 weergegeven bronnen geraadpleegd. Aan de hand van het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

Tabel 2: Wateren, d'Olde Lantschap: gebruikte bronnen en kaarten.

<p>Aalbersberg, G. 2010. <i>Gemeente Westerveld. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart</i>. RAAP Rapport 2021, Weesp.</p> <p>Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl)</p> <p>ANWB, 2004. <i>Topografische Atlas Drenthe 1:25000</i>. ANWB bv, Den Haag, k.23.</p> <p>Brongers, J.A. 1976. <i>Air Photography and Celtic Field Research in the Netherlands</i>. ROB, Nederlandse Oudheden 6, Amersfoort.</p> <p>Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) [ARCHIS].</p> <p>Essen Provincie Drenthe [ARCHIS].</p> <p>Geomorfologische Kaart. Alterra [ARCHIS].</p> <p>Google Earth</p> <p>Indicatieve Kaart Archeologisch Waarden (IKAW).</p> <p>Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.2. College voor de Archeologische Kwaliteit (www.sikb.nl).</p> <p>Mulder, F.J. de, e.a. (eds.). 2003. <i>De Ondergrond van Nederland</i>. Wolters-Noordhoff Groningen/Houten.</p> <p>Nijland, G., R.J. de Lange en J.C. Smittenberg. 1982. <i>Milieukartering Drenthe 1974-1978. III Fysische Geografie. Bijlage II: Fysisch Geografische Kaart van Drenthe schaal 1:50000</i>. Rapport Provinciale Planologische Dienst van Drenthe, Assen, blad 2.</p> <p>Numismatisch Informatiesysteem [NUMIS]</p> <p><i>Richtlijnen voor Archeologisch Bureau- en Veldonderzoek in de Provincie Drenthe</i> (1.0, 21 maart 2006).</p> <p>Stichting voor Bodemkartering, 1988. <i>Bodemkaart van Nederland 1:50000. Blad 16 Oost Steenwijk</i>. StiBoKa, Wageningen.</p> <p>12 Provinciën. 2005. <i>Luchtfoto Atlas Drenthe 1:14 000</i>. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, p.61.</p> <p>12 Provinciën 2006/2007. <i>Atlas van Topografische Kaarten. Nederland 1955-1965</i>. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, k.57.</p> <p>12 Provinciën 2008. <i>Topografische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden (TMK) 1864</i>. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, k.50.</p> <p>Uitgeverij Nieuwland. 2006. <i>Grote Historische Topografische Atlas ±1898-1928. Drenthe 1 : 25 000</i>. Uitgeverij Nieuwland, Tilburg, k.185.</p> <p>Versfelt, H.J. 2004. <i>Kaarten van Drenthe 1500 - 1900</i>. Heveskes Uitgevers, Groningen.</p> <p>Versfelt, H.J. & M. Schroor. 2001. <i>De Franse Kaarten van Drenthe en de Noordelijke Kust. 1811-1813</i>. Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam, k.8.</p> <p>Versfelt, H.J. & M. Schroor. 2005. <i>De Atlas van Huguenin: Militair-topografische Kaarten van Noord-Nederland 1819-1829</i>. Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam, k.46-47.</p> <p>Wolters-Noordhoff Atlasproducties. 1990. <i>Grote Historische Atlas van Nederland deel 2: Noord-Nederland 1851-1855, schaal 1:50 000</i>. Wolters-Noordhoff, Groningen, k.81.</p> <p>www.watwaswaar.nl</p>
--

2.2 Fysische geografie (KNA 3.2 LS04)

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is te zien dat het plangebied lager ligt ten opzichte van het bosgebied bij Appelscha, namelijk op de rand van een dekzandrug (Figuur 4). Binnen de begrenzing van het plangebied is een donkerblauwe zone zichtbaar; dit is de recreatieplas.

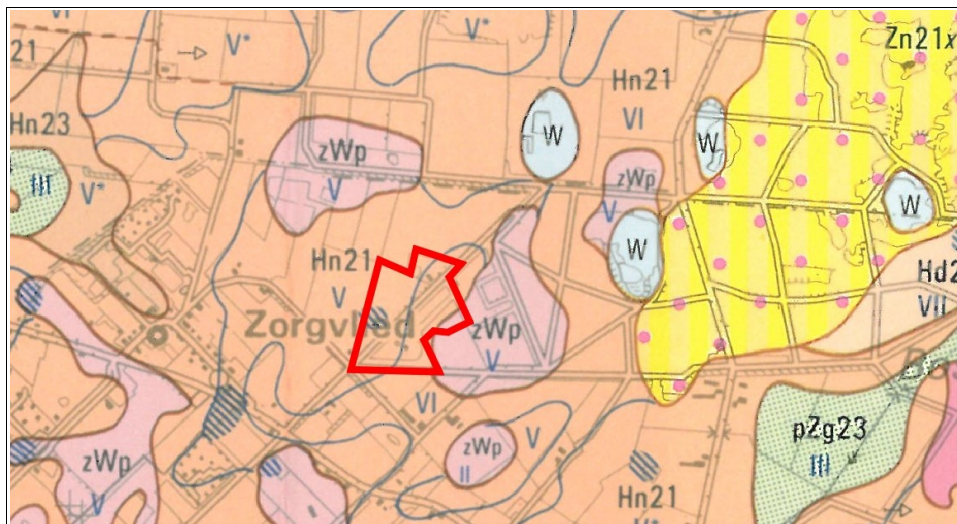
Figuur 5: Wateren, d'Olde Lantschap: AHN-kaart met in rood de begrenzing van het plangebied aangegeven. Gebieden met een blauwe kleur liggen laag ten opzichte van de oranje kleuren.

Volgens de geomorfologische kaart van Nederland ligt het recreatieterrein op een dekzandrug, met of zonder een oud bouwlanddek (classificatie geomorfologische kaart 3L5). De recreatieplas is op deze kaart weergegeven als een moerassige laagte zonder randwal (classificatie 3N4).

Op de fysisch-geografische kaart is het plangebied gelegen in een vlakte met microreliëf. Ten noordwesten van de Schurerslaan is nog een veenlaag met een dikte van 10-40 centimeter aanwezig, die zich op minder dan 80 centimeter onder het maaiveld bevindt (classificatie fysisch-geografische kaart respectievelijk Nv1 en Nv1o, waarbij 'N' staat voor niveo-eolisch):

dekzandafzettingen zonder grondmorene of premorenaal binnen 120 centimeter onder het maaiveld).

Volgens de bodemkaart bestaat de bodem uit een veldpodzolgrond met leemarm en zwak lemig fijn zand (classificatie bodemkaart Hn21, zie Figuur 6). In het westelijke deel van het plangebied is de grondwatertrap V (gemiddeld hoogste grondwaterstand minder dan 40 centimeter en gemiddeld laagste grondwaterstand meer dan 120 centimeter onder het maaiveld) en in het oostelijke deel trap VI (gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen 40 en 80 centimeter en gemiddeld laagste grondwaterstand meer dan 120 centimeter onder het maaiveld). In het uiterste oosten van het plangebied komt een moerige podzolgrond voor met een humushoudend zanddek en een moerige tussenlaag (classificatie zWp, eveneens met grondwatertrap V). Op Figuur 6 is te zien dat er een dobbe in het westelijke deel van het plangebied ligt. Dit is de huidige recreatieplas.

Figuur 6: Wateren, d'Olde Lantschap: detail van de bodemkaart. De begrenzing van het plangebied is met een rode lijn aangegeven. In zalmkleur zijn de veldpodzolgronden weergegeven, in roze de moerige eerdgronden, in groen de beek-eerdgronden en in geel een samengestelde bodem van vlakvaaggronden en duinvaaggronden (bosgebied bij Appelscha). Water is aangegeven met een W en blauw gearceerde delen geven dobben weer.

2.3 Archeologie (KNA 3.2 LS04)

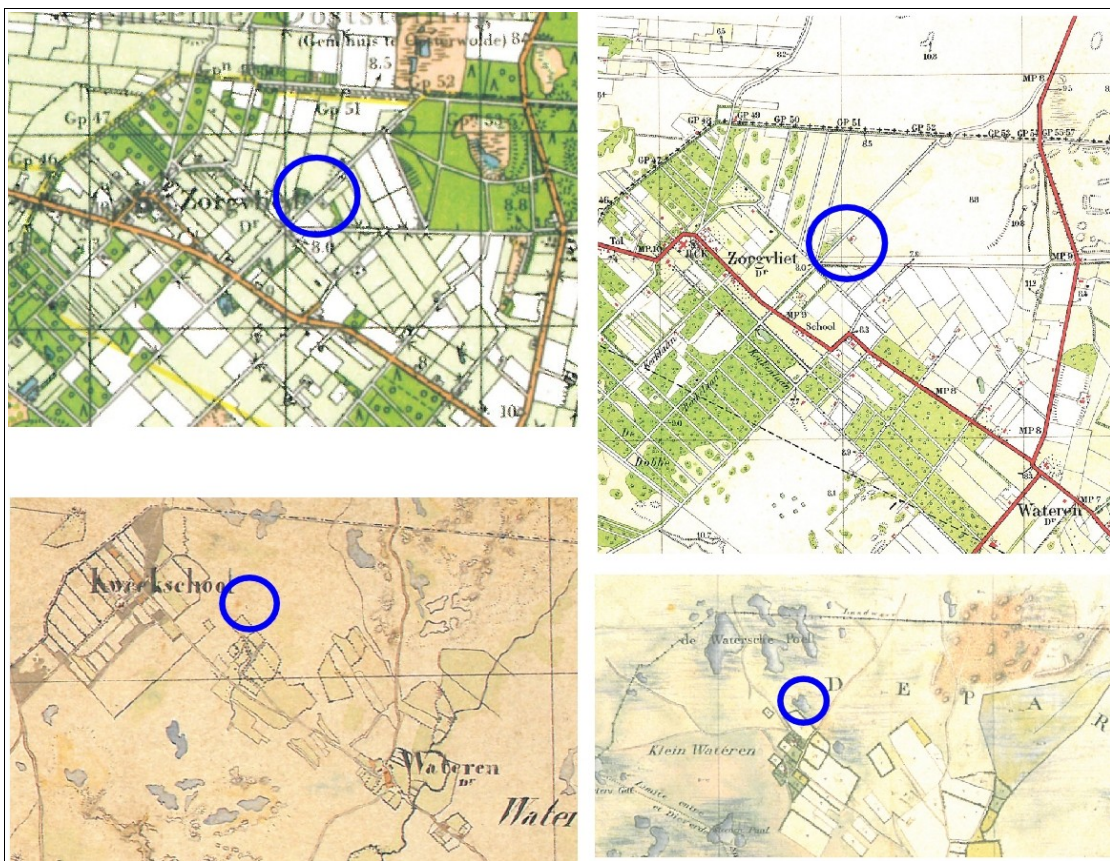
In het plangebied en binnen een straal van een kilometer eromheen zijn geen vondsten of archeologische terreinen gemeld aan het Centraal Archeologisch Archief (CAA) of het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, voormalig RACM/ROB). In Appendix II zijn drie vondstmeldingen te zien die het dichtst bij het plangebied liggen. Het gaat om een *celtic field* of raatakkercomplex uit de

periode ijzertijd/romeinse tijd [ARCHIS-nummer 1170]. Dit *celtic field* bestaat uit een netwerk van lage walletjes, maar is sinds de ontdekking in 1975 deels verploegd. De overige twee meldingen bestaan uit bewerkt vuursteen uit het mesolithicum [ARCHIS-nummers 12133 en 12319]. Het vuursteen materiaal is in het hoger gelegen bos van Appelscha gevonden.

Voor meer details over de meldingen en de ligging ervan, wordt verwezen naar Tabel 3 en Appendix II.

Tabel 3: Wateren, d'Olde Lantschap: overzicht van de ARCHIS-meldingen (voor de dateringen en ligging van de waarnemingen wordt verwezen naar Appendix I en II).

ARCHIS-nrs	RD-coördinaten	Omschrijving	Datering
1170/16FN-1	215,500/548,100	restant van een verploegd <i>celtic field</i> of raatakker	ijzertijd/romeinse tijd
12133/16FN-11	216,400/549,800	onbekend aantal bewerkt vuursteen	mesolithicum
12319/11HZ-41	216,000/550,000	onbekend aantal bewerkt vuursteen; RD-coördinaten administratief geplaatst	mesolithicum

Figuur 7: Wateren, d'Olde Lantschap: uitsnedes van historische kaarten. Boven links een detail uit een atlas met kaarten uit 1955-1965; rechtsboven een detail uit 1898-1928; linksonder een uitsnede uit de atlas van 1851-1855 en rechtsonder uit 1811-1813. De ligging van het plangebied is blauw omcirkeld.

2.4 Historische geografie (KNA 3.2 LS03)

In Figuur 7 is de ligging van het plangebied te zien op vier historische kaarten. De twee kaartdetails uit de negentiende eeuw laten zien dat het terrein nog onontgonnen was en in het begin van die eeuw nog drassig. In het begin van de twintigste eeuw is er bebouwing ingetekend binnen het plangebied en is het terrein in gebruik genomen. Tevens is ten westen van de Schurerslaan natte grond te zien. Op de kaart uit 1955-1965 is hier een vennetje ingetekend en bos. Dit is nu nog een klein, nat bosperceel (zie Figuur 4). Aan de andere kant van de Schurerslaan, ten zuidoosten van de bebouwing, is op deze kaart nog een smal bosperceel zichtbaar dat eindigt in een vennetje.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.2 LS05)

Op de Indicatieve Kaart voor Archeologische Waarden (IKAW) bevindt het oostelijke deel van het plangebied zich in een zone met een middelhoge trefkans op archeologische waarden, terwijl het westelijke deel een lage trefkans heeft gekregen (zie Appendix II). De IKAW is door RAAP bv bijgewerkt en toegespitst op de gemeente Westerveld (Aalbersberg 2010). In deze archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeente Westerveld heeft het plangebied een middelhoge tot hoge archeologische verwachting.

Het recreatieterrein bevindt zich op de flank van een dekzandrug. Het plangebied is pas in de twintigste eeuw in gebruik genomen en ligt niet in de nabijheid van een oude dorpskern. Binnen een straal van een kilometer rond het recreatieterrein zijn geen meldingen gedaan van archeologische vondsten of terreinen. Daarbuiten is de ligging van een *celtic field* uit de ijzertijd/romeinse tijd bekend en in het hoger gelegen bos van Appelscha is bewerkt vuursteen uit het mesolithicum gevonden.

Dit houdt in dat dit gebied mogelijk vanaf de steentijd bewoond is geweest. Er moet voor het plangebied dan ook rekening worden gehouden met archeologische indicatoren uit deze perioden. Deze indicatoren uit de steentijd tot en met de romeinse tijd kunnen bestaan uit houtskool, bewerkt en/of verbrand vuursteen, resten van metaalbewerking of andere ambachten, scherven aardewerk, artefacten van aardewerk, bot, steen of metaal. Eveneens kunnen grondsporen aanwezig zijn, zoals paalgaten, greppels, waterkuilen, vuurhaarden of hutkommen. Archeologische indicatoren en grondsporen worden in de bovenste lagen van de podzolbodem verwacht.

Voorafgaand aan het veldwerk is er een KLIC-melding gedaan (nr. 11G034245). De leidingen lopen voornamelijk langs de Schurerslaan en vanaf deze weg naar de bebouwing. Omdat het hier een recreatieterrein betreft, zullen er ook leidingen zijn die niet op de KLIC-melding staan, zoals elektriciteitsleidingen voor de kampeerplaatsen.

3. Veldonderzoek (KNA3.2 VS05)

3.1 Plan van Aanpak veldonderzoek (KNA 3.2 VS01)

Het veldwerk is uitgevoerd op 9 en 10 februari 2011. Voor het inventariserende booronderzoek (verkennende fase) is gebruik gemaakt van een edelmanboor met een diameter van twaalf centimeter.¹ Hiermee is bepaald in welke mate de bodem intact is en wat de kans is op archeologische lagen en/of grondsporen. Het plangebied beslaat circa 14 hectare. Er zijn 84 grondboringen geplaatst (een boordichtheid van zes boringen per hectare). Indien de bodem redelijk intact is, dient volgens de richtlijnen van de provincie Drenthe de boordichtheid te worden verhoogd naar 20 boringen per hectare voor een karterende fase van het booronderzoek.

De opgeboorde grond is bekeken op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Daarnaast zijn de diepte, lithologie en kleur (m.b.v. Munsell) bepaald, alsmede alle overige bijzonderheden en archeologische indicatoren zoals houtskool, vuursteen, baksteen en aardewerk. De diepte van de boringen varieert van 65 tot en met 300 centimeter onder het maaiveld. De boringen zijn verspreid over het terrein geplaatst, hierbij werd rekening gehouden met de aanwezigheid van bebouwing, bomen, water en leidingen (zie Figuur 9). Ten oosten van de Schurerslaan zijn de boringen 1 tot en met 42 geplaatst; de boringen 43 tot en met 84 zijn aan de andere kant van de weg gelegen. Van alle boringen zijn de RD-coördinaten bepaald met behulp van GPS.

De hoogten van de boorlocaties zijn bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Voor de RD-coördinaten van de afzonderlijke boorpunten wordt verwezen naar de boorstaten en boorbeschrijvingen in Appendix III. Tijdens het veldonderzoek is het verwachtingsmodel zoals geformuleerd in paragraaf 2.5 getoetst.

3.2 Resultaten veldwerk (KNA 3.2 VS02, VS03)

In het circa 14 hectare grote plangebied zijn 84 grondboringen uitgevoerd. Per boorlocatie is de bodem beschreven en de opgeboorde grond is door middel van een zeef onderzocht op het voorkomen van archeologische indicatoren als houtskool, verbrand of bewerkt vuursteen en scherven aardewerk. (hierbij wordt verwezen naar Appendix III voor de boorstaten en afzonderlijke boorbeschrijvingen).

Bodem

De bodem bestaat voornamelijk uit een veldpodzolgrond. Bij een intacte podzol is onder de bouwvoor een lichtgrijze E-horizont (uitspoelingslaag)

¹ Alleen bij boringen 53 en 54 is een drie centimeter steekguts gebruikt.

aanwezig, gevolgd door een donkerbruine B-horizont (inspoelingslaag), een BC-horizont (bruingele overgangslaag) en uiteindelijk een C-horizont (geel zand waarin geen bodemvorming heeft plaatsgevonden).

Van de 84 boringen die op het terrein zijn gezet, bevatten 37 boorlocaties een gaaf tot redelijk intact bodemprofiel. Zes boringen lieten een intacte E-horizont zien (boornummers 7, 10, 26, 27, 31 en 41) en 16 boringen bevatten een intacte B-horizont onder de bouwvoor (nummers 1, 2, 6, 8, 12, 15, 19, 20, 34, 35, 36, 40, 42, 56, 78 en 81). Daarnaast zijn in vier boringen ook een E- of B-horizont aangetroffen, maar deze bleek vermengd te zijn (nummers 3, 32, 38 en 53). In elf boringen waren deze lagen niet meer aanwezig, maar bleek nog een dikke BC-horizont waarneembaar te zijn (nummers 5, 14, 17, 23, 28, 43, 50, 55, 66, 68 en 71).

Boringen 53 en 54 zijn op het natte kleine bosperceel uitgevoerd. Hier was het niet mogelijk om de boringen met de edelmanboor uit te voeren en is de drie centimeter steekguts gebruikt. Ter hoogte van boring 54 werd onder de veenlaag geen podzolbodem aangetroffen, hetgeen betekent dat het hoogstwaarschijnlijk ten tijde van de steentijd te nat was voor bewoning. Boring 53 is verder van het water af uitgevoerd en laat onder de veenlaag een zwak ontwikkelde podzol zien. Restanten van veen of een moerige laag werden in boringen 3, 7, 8, 16, 18, 19, 31, 34 en 50 waargenomen. Meestal was deze laag verstoord. In zes boringen is onder de C-horizont beekleem aangetroffen (boornummers 58 tot en met 62 en 64).

Enkele boringen konden wegens teveel weerstand niet tot in de C-horizont worden doorgezet.² Mogelijk liggen hier leidingen of is hier om andere reden veel grond verzet. Per boring zijn drie pogingen ondernomen om dieper te komen. Omdat de diepte van de verstoring (variërend tussen 70 en 170 centimeter) in alle gevallen dieper is dan de aanwezige podzolbodem in de nabijgelegen boringen, heeft dit geen consequenties voor de conclusies.

Archeologie

Het opgeboorde zand is gezeefd op een 4 mm zeef. Er zijn geen vondsten gedaan. Alleen in boring 11 is in de bouwvoor een scherp recent porselein gevonden, maar dit is niet archeologisch interessant. Aan het oppervlak zijn eveneens geen archeologische vondsten gedaan.

² Het gaat hier om boringen 9, 11, 21, 22, 33, 49, 57, 74 en 75; voor de diepte per boring wordt verwezen naar Appendix III.

4. Conclusies en advies (KNA 3.2 VS07)

Het plangebied is circa 14 hectare groot. Op deze locatie zijn 84 boringen uitgevoerd, waardoor een boordichtheid van zes boringen per hectare is verkregen. Dit komt overeen met de eerste, verkennende fase van een inventariserend archeologisch veldonderzoek.

Recreatieterrein d'Olde Lantschap bevindt zich op de flank van een dekzandrug. Op de zandrug is bewerkt vuursteen uit het mesolithicum aangetroffen en er is ook in de nabijheid een raatakkercomplex uit de periode ijzertijd/romeinse tijd bekend. Deze meldingen liggen op meer dan een kilometer afstand van het plangebied, maar laten zien dat deze omgeving sinds de steentijd menselijke activiteiten heeft gekend. Volgens de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Westerveld heeft het plangebied een middelhoge tot hoge trefkans op archeologische waarden.

Voorafgaand aan het veldwerk is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld. De resultaten van het veldwerk voldoen hier grotendeels aan. De bodem is door de aanleg van leidingen en andere graafwerkzaamheden grotendeels verstoord. Er zijn echter 37 boorlocaties aangetroffen (op Figuur 9 met een rode cirkel aangegeven) die een redelijk tot geheel intact bodemprofiel laten zien. Volgens de richtlijnen van de provincie Drenthe dient er rond deze boorlocaties een karterend archeologisch veldonderzoek (fase twee van het inventariserend archeologisch onderzoek) te worden uitgevoerd, waarbij de boordichtheid wordt verhoogd van zes naar twintig boringen per hectare. Dit houdt in dat er nog 95 karterende boringen dienen te worden verricht in dit plangebied.

Advies

Gezien de bovenstaande resultaten kan de aanwezigheid van onverstoorde archeologische grondsporen niet worden uitgesloten. De eerste fase van het inventariserend archeologisch veldonderzoek bestaat uit het nagaan van de gaafheid van de bodem. Als de bodem geheel verstoord is, dan is de kans op onverstoorde archeologische grondsporen zeer klein. In plangebied d'Olde Lantschap is echter een deels gave bodem aangetroffen en de tweede fase van het archeologische onderzoek bestaat dan ook uit het plaatsen van karterende boringen in een dichter boorgrid, zodat er nader kan worden gezocht naar archeologische indicatoren. Dit tweede, karterende, onderzoek moet nog worden uitgevoerd alvorens een uitspraak kan worden gedaan over de trefkans op archeologische waarden in het plangebied. Na dit aanvullende booronderzoek kan het terrein eventueel bij afwezigheid van archeologische indicatoren worden vrijgegeven.

Indien er vragen zijn over de richtlijnen van de provincie, verwijzen wij naar de gemeente Westerveld (gemeentelijk archeoloog drs. M. Nieuwenhuis, 0521-349349, m.nieuwenhuis@gemeentewesterveld.nl) of de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden, Drents Plateau, Stationsstraat 11, 9401 KV Assen, 0592-305932 / 06-22662601, w.sanden@drentsplateau.nl.

Figuur 8: Wateren, d'Olde Lantschap: foto genomen richting het westen. Op het eiland in de recreatieplas is een boring gezet om er achter te komen of het eiland uit oorspronkelijke bodem bestaat of dat het na het uitgraven van de plas is gemaakt van opgebrachte grond. Boring 64 liet alleen een totaal verstoorde bodem zien.

Appendix I

Wateren, d'Olde Lantschap Archeologische periodes

paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
neolithicum:		romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC		
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
bronstijd:		middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC	middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd:	
		nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
		nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd C:	1.850 – heden